

Vrh tega sem imel pa še politične pomislike, kar se tiče laškega elementa, in sem svaril pred premembo mojega načrta.

Ubogi deželni glavar ni vedel na to nič odgovoriti, jaz pa sem ponovil prošnjo do Nj. Visokosti, da bi se potegnila za večje zastopstvo duhovskega stanu, in tako je bil pogovor pri kraju. Po prošnji nadvojvodovi je duhovski stan res dobil še štiri zastopnike, voljene iz stiftov, proštov in komture nemškega reda, tako, da je bilo vseh poslancev skup 68.

Ta Tirolski volilni red je bil izjema vseh drugih; ta red je med vojnicami, katere mi je dal minister, deželi primeren, po njem je bilo mogoče, da je deželni zastop Tirolski, če tudi ne popolnoma, vendar vsaj podoben pravemu deželnemu zastopu.

Dne 26. februarja je bilo razglašeno: ustava avstrijske monarhije, temeljna postava o državnem zastopstvu, deželni redi in volilni redi.

Tako se je naredila Schmerlingova ustava. — —

Zabavno berilo.

Kaj popoten tujec piše o Ljubljani, o deželi naši in o prebivalcih njenih in Slovencih sploh.

Bral dr. Karol Bleiweis v čitalnični „besedi“ 8. novembra 1874.

Nekateri ljudje, čeravno niso jurnalisti „ex professione“, imajo navado, da radi svetu naznanjajo, če so kam potovali, kaj da so medpotoma videli ali doživeli.

To isto storil je tudi neki popotnik, prišedši menda iz Dunaja v Ljubljano. Kar je videl na tej poti, ali pa kar so mu drugi povedali, popisal je v nekem časniku, ki izhaja na Dunaji že 7 let pod imenom „der Uhrwähler“. Organ der Gemeinden von Niederösterreich.

Ker v Ljubljani ni znan ta časnik, pa je srce neznanega popotnika zelo težila želja, naj bi tudi mi Ljubljančani zvedeli njegove „Reise-Skizzen“, zato poslal nam je „Urwählerja“ v Ljubljano.

Prebravši ga kar brž sklenem priobčiti ga Vam, častita gospoda, v prvi „besedi“, kajti med mnogimi resničnimi popisi prinaša toliko komičnega, da se menda ne boste dolgočasili, ako poslušate, kar piše. Temveč sem si pa tega gotov, ker nam ravno o čitalnici naši marsikaj pripoveduje, česar — sami ne vemo. Prosim tedaj za kake pol ure dobrovoljnega posluha.

Popotnik se je po Rudolfovi železnici pripeljal lansko leto septembra meseca prvokrat v Ljubljano; mudil se je na naši zemlji le par dni, a nabral si je v popotno torbico svojo različnega gradiva, rekli bi mi po domače „prav pisane robe“ o deželi Kranjski, o Ljubljani, o čitalnici naši in kazini nemški, o Slovencih in Nemcih, o Kranjcih, Kranjcih in Kočevarjih, o deželnem zboru in deželnem odboru, o gemeinderathu Ljubljanskem, o dr. Jan. Bleiweisu in dr. Etb. Costi, o jeziku slovenskem in jeziku kranjskem, o časnikih Ljubljanskih, — kako se Slovenci pričkam z nemčurji, — kaj jemo in kaj pijemo itd. itd.

Vse to je narisal v kratkih pa odločnih črticah.

Čitaje to, smo se večkrat na glas smejali o popisih njegovih; večkrat pa tudi zadovoljni prikimovali njegovi razzodbi. Mož ni hudoben človek, on ni zagrižen Nemec, in ni časniku izročil svojih „Reise-Skizzen“, zato, da bi nas in deželo našo očrnil, marveč mnogo hvale jej je popeval, vmes se ve da je mnogo jako abot-

nega povedal; al prodal je kakor je kupil v družbi, v katero je zašel.

Kako zelo je popotnika našega vožnja skozi Gorenjsko stran zanimala, to vidi se iz vsake vrstice potopisa njegovega. Triglav, Savska dolina, Kranjska gora, Jesenice, Javornik, Bleški grad noter doli do Kranja: vse to ves navdušen popisuje tako resnično, kakor krasni naši Gorenjski kraji res zaslužijo, — ki so — da s Preširnom govorimo — sèm ter tje v istini „podoba raja“.

Omenivši visoke planine hvali marljivo gospodarstvo naših Gorenjcev ter pravi: „jedes noch so kleine Stück Landes ist dem Ackerbaue gewidmet.“

Omenivši naše hribe in holmce se raduje nad cerkvami, katere kronajo skoro vsak hrib in hribček. „Ljubljana — pravi naš popotnik — katero so mi popisali kot kamnito morje, je bolja kakor njen glas („besser als ihr Ruf“) čeravno onega, ki z goratih krajev le-sem pride, oči bolijo, od svetlobe zelo bliščečih se hiš, obsejanih že od južnega solnca.“

Čudno! našo Ljubljano ali zavolj prave podnebne ali pa zavoljo „klerikalne“ megle temno in črno popisujejo, on pa jo je našel bliščeče-belo; tedaj je po vtisku, ki ga je na-nj naredila, ne vede opravičil naslov starodavni „bele Ljubljane“! Krasno alejo sred mesta, Latermanovo alejo zunaj mesta — (ne zamerite mi, da po Pruski govorim „aleja“ namesti posiljene prestave slovenske „drevored“) — z živo pohvalo omenja; — grad Tivoli pa s svojo rajsko lego imenuje biser (juvel) mesta našega, za katerega nas druga mesta zavidati morejo. S terase pred gradom se vidi lična panorama mesta in okolice njegove.

„Da bi narodno vprašanje na viru njegovem študiral — piše naš popotnik na dalje — šel sem opoldne v Čitalnična. Opomniti moram, da naš potopisec zmirom čitalnico našo imenuje čitalnična, brž ko ne zato, ker je na vratih Kamove gostilnice bral „čitalnična restavracija.“ „Čitalnična“ — pravi naš pisatelj — je gostilnica, katera je središče Slovencev, Nemci pa imajo kazino. Čitalnična po vnanji obliki je navadna hiša v stranskih ulicah mesta, kazina pa je eno najlepših poslopij na kongresnem trgu. Kar se tedaj lokala tiče, so Nemci gotovo na boljem memo Slovencev.“

„Bivo ali vin“? — me vpraša zala natakara, ko se pohlevno v kotiček gostilnice stisnem, od kodar sem hotel narodne študije delati. „Bringen Sie mir ein Krügel Bier“ — bil je moj odgovor. Slovenska Heba pa mena nemške te besede nekako srpo pogleda in odlazi. Povedali so mi, da v čitalnični ne govori nobena živa duša nemški, razen natakarja, ki pa je po rodu „Italijan“ — (od kod je mož natakarja Italijana vzel, nam ni znano.) — Nemčurji so mu čitalničarje, katere je „Brencelj“ zaradi nemškega kramljanja že večkrat okregal, gotovo za „Deutschfreserje“ popisali.

Navadna ura za obedovanje — piše dalje — je že pretekla, pa razun mene je le še malo gostov bilo v gostilnici, med njimi pa mnogo duhovnov, ki vsi, kakor sem slišal, so od glave do pete narodnjaki na Kranjskem.“

„S slovensko kuhinjo bil sem popolnoma zadovoljen, tudi kranjsko vino mi je bilo všeč, šilhar je sicer čvček, al prav zdrav; — strašno veliko ga spijo (von dem erstaunlich viel getrunken wird“) — pravi naš potopisec.

„Iz obednice — popisuje čitalnično gostilnico na dalje — se gleda na sadni vrt, v katerem na visokem kolu vihra zastava belo-modro-rudeča z znamenjem polumeseca in zvezdo, ki kaže — kakor pravi — „die Tendenz des Hauses.“

Po obedu je naš popotnik šetaje po mestu prišel v stolno in nunsko cerkev, v kateri ga je zanimival posebno veliki umetno izdelani oltar iz krasnega marmora.

Zvečer pa je naletel v gostilnico „k Zvezdi“, kjer so na korist „schulpfeniga“ kegljali. Iz „schulpfeniga“ samega že lahko posnamemo, v kakošno družbo je prišel naš tujec, kar sledeči njegov popis prav očitno kaže, ki se takole glasi:

Tukaj sem v prijaznem krogu priliko imel, malo informirati se o razmerah Ljubljanskega življenja. Prepričan med stranko Slovensko in Nemško je začasno nekako ponehal, sprijaznili se pa ti stranki še zmirom niste, in podoba je, da se nikoli sprijaznili ne boste, kajti tri četrtine Ljubljancev so „slavisch gesinnt“; to ne bo več drugače — so mi rekli — v deželni zboru in odboru kraljuje narodna stranka. Dr. Bleiweisa titulirajo za očeta naroda, dr. Costo pa za pretendenta na to mesto; gemeinderath je ves nemški; on je skupščina cesarskih uradnikov in advokatov; komaj da celih pet mestjanov sedi v njem; Slovenci niso volili in to zato ne, ker niso upanja imeli do zmage. Slovenščina in kranjsčina ste dve skozi in skozi različni stvari (zwei grundverschiedene Dinge); Slovenci še celó besednjaka nimajo in se ravno kar pripravljajo ga narediti. (Menda da s temi besedami popotnik ščiplje tiste možé, ki so krivi, da Wolfvega slovensko-nemškega slovarja še zdaj nimamo.)

V nadaljevanji svojega popisa zašel je naš prijatelj v preabotno kritiko našega jezika, ker pravi: „Slovenci ne razumejo večidel niti nemški, niti slovenski; kar fajmošter na prižnici pridigva, to je stara Kranjsčina; oni nimajo bukev itd.“ — Vbogi slovenski jezik! da si upa te vsak kritikovati, ki pride za 24 ur na zemljo slovensko in gradivo svoje nabira na kegljišči „beim Stern!“ *)

V Ljubljani, pravi naš popotnik — je neka družba slovenskih žurnalistov, ki je nedavno v neki gostilnici imela svoj letni zbor; kaj da pa so tam sklenili, svet še ni zvedel. — (Naš popotnik je res svoj nos povsod imel!)

„Tagblatt“, ki tukaj izhaja — pripoveduje potopisec nadalje — in ki ga izdržuje konstitucionalno društvo (in kdo še?), je glasilo Nemcev (Nemčurjev bi bil moral naš popotnik reči); „Novice“ pa so organ prenapetih Slovencev „der überspannten Slovenen“. Uradna „Laibacherica“ skuša mir delati med Slovensko in Nemško stranko, če ta ali una predaleč sega; ne davnej — pravi naš pisatelj — je ona popisala v svojem podlistku sanje — (čigave? ni povedala), v katerih se je videl dr. Bleiweis kot kralj Slovencev sedeti vrh Ljubljanskega grada z razpetima rokama blagoslovenč deželo Kranjsko, za njim pa je stal dr. Costa kot njegov najzvestejši prvi minister. — (Take burke, moramo reči, se vladni „Laibacherici“ sanjanjo prav pogostoma.)

„Prevroči Nemci“ — nadaljuje naš potopisec — žugajo Slovincem: „wir wollen euch schon deutsch machen“; jaz pa mislim, naj Nemci raji na to gledajo, da se od nekdanje nemške dežele v Kanalski dolini na Korškem ne polašči; kaj mar hočejo skrb za nemščino prepustiti Lipskemu komitetu?“

Kranjci — piše naš potopisec dalje — ko je dovršil svoje studije o narodnosti slovenski — so dobro-

*) Kako hočemo zameriti tako čenčanje tujcu, ki biva 24 ur v Ljubljani, ako se drzne celó dr. Schaffer, ki je vendar rojen Ljubljčan in bival vedno v Ljubljani, enake neumnosti kvasiti v državnem zboru Dunajskem, in ga ni sram jih še celó „Laibacherici“ izročiti, da jih natisne od besede do besede!!

Vred.

voljen narodič, na obrazu se jim bere neka melanholija in neko potrte srca; možki so večidel visoke krepke postave, ženske so lepe in dobro raščene „wohlgeformt“.

„Kranjska“ dežela je dobro obdelana; pšenica je studenec, iz katerega kmetu denar priteka. (O obilnem pridelku pšenice se je naš pisatelj ravno tako motil, kakor se je motil pred več leti oni, ki je lepo cvetočo našo ajdo imel za polje s samim plevelom obrašeno!)

„Velika pomota bila bi pa to — nadaljuje naš popotnik — ako bi kdo Kranjce meriti hotel po tistih ljudeh, ki na Dunaju fige in pomaranče prodajajo. To so Kočevarji, iz skrajnega kota dežele Kranjske, ker jih lastna zemlja ne redi, zato gredo po drugem zaslužku križem po svetu; Kranjci pa dozdej še niso“.

„Kranjska dežela je ena tistih dežel, kakoršnih je v Avstriji prav malo, — tukaj se dá še prav dober kup živeti. Funt mesa veljá v Ljubljani 22 do 26 soldov, seženj drv 6 do 7 gld.; to je pač še „das gelobte Land“! Majhni kos „eine kleine Portion“ pečenke dobiš za 12 soldov, katerega pa je pošten človek sit, — in družina peterih glav more za 60 soldov v gostilnici obedovati. — (Ali ni pač v tem popisu naš potopisec majhne portiončke pečenke gledal s povekšalnimi očali?) „Vrh tega pa — pravi naš mož nadalje — so jedila in pijače izvrstna, v obče boljše kakor na Dunaju! Povsod „appetitlich aussehende Kellnerinnen“, nikjer ni natakarev z umazanim frakom, kakor na Dunaji. — Naš popotnik je, kakor ste, častita gospoda, ravnokar slišali, tako iskren zagovornik „der appetitlich aussehenden Kellnerinnen“, da menda zavoljo njih mu je vsaka jed in pijača boljše dišala, nego na Dunaju, morebiti so „die appetitlich aussehenden Kellnerinnen“ ga navdušile k temu popisu.

„Tujcev zahaja v Ljubljano malo, — pravi naš pisatelj — le Rudolfova železnica jih še nekaj pripelje in to čedalje več. Vtisek, ki ga Ljubljana naredi na tujca, je vrlo dober, vkljub temu da ima malo sence (mož je pozabil na „zvezdno alejo“ in „Latermanovo“) — pa veliko prahu, in južno vročino, katero popotnik tu prvič čuti iz severa prišedši. Naj le sem pridejo vsi, ki Kranjsko deželo in Kranjce sodijo po havsitarjih Dunajskih. Tukaj se bodo brž prepričali krivih predsodkov, ki so jih dozdej imeli, seznanili se bodo s koticem svetá, jako lepim in zanimivim. Res je pa, da prebivalci te dežele tujcev ne pozdravljajo s prijaznim „dobro došli“ — in to je črna pika Kranjcev. Narodni prepiri med strankami so grd madež v krasni sliki Avstrije, v severu in jugu, v vzhodu in zahodu.“ Tako piše o nas in naši deželi Dunajčan, ki ga je za 2 dni Rudolfova železnica v Ljubljano pripeljala.

Z menoj vred ste, častita gospoda, gotovo zapazili, da to, kar je sam iz sebe pisal, je večidel na hvalo deželi naši, — kar pa je zajemal iz znanih kalnih virov, tako je, kakor to beremo vsak dan tudi v domačih časnikih tacih, v katerih nemčurstvo in novodobni liberalizem zvonec nosita.

Če ste zadovoljni s tem, kar je naš popotnik pisal resničnega, pa naprej vem, da Vam, tudi to, kar ni resnica, ne bode apetita kalilo po „besedi“ pri koščku dobre pečenke in kozarcu hvaljenega doljenca v „čitalnični“, kajti ako bi Vam ne dišalo ne una in ne ta, kriv bil bisamo jaz, da sem Vas traktiral z neslanim berilom, mislé, da Vam postrežem dobro vsaj danes, ko smo se zopet prvič zbrali v našem narodnem domu, ki se je prikupil celó našemu Dunajskemu potopiscu zavoljo „der appetitlich aussehenden Kellnerinnen“.